

Владислав Валерійович ГУБІН

старший лаборант,
Центр економічних досліджень,
Одеська національна академія харчових технологій

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Губін, В. В. Удосконалення інженерно-технічного обслуговування виробництва в сільськогосподарських підприємствах / Владислав Валерійович Губін // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 17. – № 3. – С. 28-34. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті розглянуто інженерно-технічну службу як систему в складі організаційної структури сільськогосподарського підприємства, її значення та основні завдання. Запропоновано напрямки бюджетної підтримки, які можуть бути використані для стимулювання проведення технічного та технологічного переозброєння сільськогосподарських підприємств. Схематично представлено послідовність розробки організаційної структури інженерно-технічної служби.

Ключові слова: агропродовольчий ринок; інженерно-технічні служби; інвестиції; лізинг; інноваційність; капіталоемність.

Vladyslav Valeriyovych GUBIN

Senior Laboratorian,
Center of Economic Researches,
Odessa National Academy of Food Technologies

IMPROVEMENT OF ENGINEERING AND TECHNICAL MAINTENANCE OF PRODUCTION IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract

The article defines the engineering and technical service as a system. It is a as part of the organizational structure of the agricultural enterprise. Its importance and basic tasks are determined. The directions of budgetary support, which can be used to stimulate the technical and technological re-equipment of agricultural enterprises, are considered in the article. It is schematically presented the sequence of organizational structure of the engineering and technical service.

Keywords: agri-food market; engineering and technical services; investments; leasing; innovation; capital intensity.

JEL classification: Q120

Вступ

Досягнення порогових значень продовольчої безпеки нерозривно пов'язане з процесами модернізації та переходу агропромислового комплексу до інноваційного розвитку, що дозволить знизити залежність нашої країни від світового агропродовольчого ринку. Модернізація галузей сільського господарства може відбутися лише на основі техніко-технологічного оновлення виробництва, що передбачає не тільки удосконалення технічної оснащеності сільськогосподарського виробництва, а й ефективне використання і відтворення інженерно-технічних кадрів для найбільш повної реалізації людського капіталу на селі [7].

Мета статті

Метою дослідження є удосконалення та розробка теоретико-методичних і практичних аспектів формування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

© Владислав Валерійович Губін, 2014

Попри наявність досліджень, пов'язаних із вивченням різних питань інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, залишаються деякі теоретичні та практичні аспекти цієї проблеми на державному рівні в ринкових умовах господарювання, які вивчені ще не достатньо. Висока актуальність проблеми і дискусійність багатьох питань створення сучасної ефективної системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств визначають необхідність теоретичних і практичних розробок, спрямованих на поліпшення її організаційно-економічного механізму в умовах становлення ринкових відносин.

Розробкою наукових основ створення ефективної системи матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств займалося велика кількість вчених і практичних працівників. Окремі аспекти проблеми становлення та розвитку системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств розглядалися в працях багатьох фахівців, таких, як: Аверчева Н. О., Васильчак С. В., Войт С. М., Діброва Т. Г., Гулей А. І., Звягінцева О. Б., Лагодієнко В. В., Топіха І. Н., Ципкін Ю. А та ін.

Під впливом технічного прогресу відбувається істотна якісна зміна техніки, яка надходить у господарства, значно зростає потужність і продуктивність машин, у конструкціях яких застосовуються комп'ютерні технології, складні електронні, гідравлічні і пневматичні системи. Це сприяє підвищенню експлуатаційних якостей машин, але водночас обумовлює нові вимоги до системи інженерно-технічного обслуговування виробництва в сільськогосподарських підприємствах.

Як відомо, потенційні можливості сільськогосподарської техніки перетворюються в реальні при високому організаційному рівні її використання, так 80-90 % всього економічного ефекту від створення нової техніки реалізується у сфері її експлуатації. Однак, незважаючи на гострий дефіцит технічних засобів в аграрному секторі, потенційні можливості машин у сільськогосподарських підприємствах використовуються нерідко лише на 40-50 %. Причинами цього є недоліки у сформованій системі інженерно-технічного обслуговування виробництва [8].

Необхідна злагоджена робота підрозділів інженерно-технічного обслуговування виробництва, покликаних підтримувати справний стан і високоефективне використання сільськогосподарської техніки, навіть в інноваційно-активних підприємствах не забезпечується.

На сучасному етапі перед інженерно-технічними службами в якості специфічних підрозділів господарств стоять принципово нові завдання. Вони покликані доповнювати діяльність основних виробництв, сприяти реалізації інноваційного потенціалу і технологій, розробки та впровадження в реальних умовах виробництва нових методів управління ресурсозбереженням, підвищенню ефективності праці механізаторів, водіїв та ремонтних робітників.

На сучасному етапі перед сільським господарством стоїть дуже складне завдання – підвищити ефективність виробництва на основі стимулювання освоєння технологічних інновацій і поліпшення використання його технічного потенціалу. Матеріальну базу індустріалізації села завжди визначав рівень технічних і енергетичних засобів, що випускаються промисловістю, а також обсяги їх надходження в сільськогосподарські підприємства. Однак, з переходом до ринкових відносин, через низьку платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників відбулося різке скорочення обсягів придбання техніки, одночасно була зруйнована складена система інженерно-технічного обслуговування виробництва на всіх рівнях управління: рівні господарств, адміністративного району, регіону [10].

Відтворювальні умови функціонування агропромислового комплексу (АПК) України визначалися несприятливими факторами ринкового середовища і недостатнім рівнем державної підтримки виробництва, що обумовлювало нестійкість темпів зростання сільськогосподарської продукції, скорочення кількості функціонуючих господарств, площі сільськогосподарських угідь і поголів'я худоби.

В умовах ринкових відносин потрібні альтернативні способи задоволення потреб виробників сільськогосподарських товарів у довгострокових кредитах на придбання дорогих машин, механізмів і технологічного устаткування. Одним з таких способів є залучення інвестицій та лізинг, які ведуть до накопичення основних виробничих фондів підприємства, особливо їх активної частини. При цьому слід вважати, що грошові кошти, вкладені в розширення або модернізацію виробничих потужностей, як правило, на початковому етапі суттєво не впливають на фінансові показники сільськогосподарських підприємств, а створюють (беруть участь у формуванні) матеріально-технічну базу для подальшого економічного зростання [11].

Оновлення сільськогосподарської техніки завдяки інвестиціям призначене вирішити завдання щодо стимулювання придбання товаровиробниками високотехнологічних машин для рослинництва і тваринництва.

Для стимулювання проведення технічного та технологічного переозброєння сільськогосподарських підприємств можуть бути використані різні напрямки бюджетної підтримки, зокрема:

- відшкодування частини витрат на сплату відсотків за інвестиційними позиками, отриманими в українських кредитних організаціях на придбання сільськогосподарської техніки вітчизняного та зарубіжного виробництва;

-
- використання коштів державного лізингового фонду;
 - використання коштів обласного лізингового фонду;
 - реалізація цільових державних і обласних програм розвитку сільського господарства [12].

Як відомо, згідно з положеннями економічної теорії, операційна ефективність пов'язується не тільки з використанням найбільш ефективних факторів виробництва, а й факторів продуктивності, серед яких: інновації, застосування передових методів управління, знання, наявність необхідної інформації та ін.

Отже, наявність необхідної бази кваліфікації кадрів у сільськогосподарській організації, разом із персоналом, який відноситься до інженерно-технічного забезпечення виробництва, дозволить більш ефективно реалізувати потенціал освоєваних нововведень. При вирішенні зазначених завдань керівники та фахівці інженерних підрозділів сільськогосподарських підприємств керуються здебільшого знаннями, досвідом, інтуїцією, здоровим глуздом і набором стереотипних рішень, створених практикою [14].

При невисокому рівні механізації та автоматизації виробництва недостатня компетенція інженерних працівників не призводила до серйозних економічних втрат. Імовірність неправильних рішень і можливий збиток через хиби управління зростає з підвищенням рівня механізації та автоматизації виробництва, енерго- і електрооснащеності праці, ускладненням завдань, що вирішуються інженерами і техніками. У цих випадках особистий досвід, здоровий глузд і інтуїція стають недостатнім аргументом при прийнятті рішень.

Сформулюємо тезово власне бачення проблеми.

1. Із зростанням інноваційності та капіталоємності в сільському господарстві ефективність використання виробничого потенціалу на селі значною мірою визначається інженерно-технічним обслуговуванням виробництва. Основним призначенням інженерної діяльності в умовах конкретного підприємства є створення необхідних організаційно-технічних та економічних передумов для успішної реалізації ресурсного потенціалу підрозділів основного виробництва, спрямованих на поліпшення якісних показників роботи, насамперед на підвищення продуктивності праці, зниження витрат, випуск високоякісної продукції, оптимального завантаження сільськогосподарської техніки та забезпечення технологічної дисципліни.

2. Під впливом науково-технічного прогресу відбувається формування якісно нової продуктивної сили, що об'єднує не тільки безпосередніх виробників, але і працівників, зайнятих технологічною підготовкою механізованого виробництва, експлуатацією машин та обладнання, технічним обслуговуванням і ремонтом, управлінням всією масою техніки. Ці функції виконують фахівці підрозділів інженерно-технічного обслуговування виробництва, якісний склад яких зазнає істотних змін, що є об'єктивною необхідністю і результатом активізації інноваційних процесів на селі.

У ринковій економіці потребує принципових змін система економічних відносин, а також координація цілей інженерно-технічного обслуговування, з огляду на інтереси і економічні вигоди виробників машин, підприємств технічного сервісу та їх сільськогосподарських споживачів. У цих умовах істотно змінюються завдання інженерно-технічних підрозділів на рівні господарств. Тому формування системи інженерно-технічного обслуговування виробництва за змістом та ієрархічністю повинно впливати з логіки ринкових перетворень, мати системний характер і визначати величину попиту на технічні послуги (рис. 1) [13].

Діяльність інженерно-технічних працівників полягає в управлінні механізованим виробництвом. При цьому управлінський вплив передбачає створення і прийняття техніко-технологічних, організаційних і соціально-економічних рішень, спрямованих на забезпечення узгоджених дій інженерів і техніків стосовно ланки, бригади, механізованого загону або інженерної служби загалом [9].

Механізм управління інженерно-технічним обслуговуванням виробництва в сільськогосподарських підприємствах становить сукупність функцій, форм, методів і стимулів, спрямованих на досягнення результативної роботи інженерних підрозділів, удосконалення організаційних форм і структур управління, розвиток самоврядування і творчої активності в колективах механізаторів, водіїв та ремонтних робітників.

Під впливом технічного прогресу і глобалізації економіки, наприклад, у такій капіталомісткій галузі АПК як птахівництво, відбувається формування якісно нових вимог до забезпечення виробництва у складі не тільки безпосередніх виробників, але і працівників, зайнятих технологічною підготовкою та обслуговуванням виробництва, його організацією і управлінням [6].

Рис. 1. Основні завдання інженерно-технічного обслуговування виробництва в сільськогосподарських підприємствах

Ці функції в більшості випадків виконують кваліфіковані фахівці, що викликало зростання їх чисельності. Крім того, технічний прогрес зумовлює значні зміни в професійно-кваліфікаційній структурі фахівців.

У змінах, що відбувалися в структурі інженерно-технічних кадрів, можна виокремити три основні напрямки, які мають не тільки професійний, а й соціальний характер. По-перше, сюди слід віднести зміни в розподілі технічних фахівців між різними галузями АПК, пов'язані з неоднаковими темпами розвитку в них технічного прогресу. По-друге, зміни в наборі спеціальностей, які з'являються під впливом їх диференціації та інтеграції в результаті формування нових галузей виробництва та їх структурних підрозділів. По-третє, якісні зміни в професійній підготовці інженерних кадрів, що спричинені характером і умовами сучасного виробництва (посилення, наприклад, технологічної, економічної та екологічної підготовки).

Інженерно-технічна служба (ІТС) є складовою частиною організаційної структури сільськогосподарського підприємства. По структурному складу вона представляє систему, що містить низку спеціалізованих підрозділів, кожен з яких вирішує певне коло завдань. Значення інженерно-технічної служби та їх завдання визначаються вимогами виробництва. Особливість і складність їх встановлення полягає в тому, що в механізованому виробництві вони пов'язані з функціями, які виконують інші технологічні служби (агрономічна, зоотехнічна та ін.). В економічній літературі існують різні визначення інженерно-технічної служби і, відповідно, неоднозначні поняття її ролі в системі управління виробництвом [5].

Інженерно-технічна служба сільськогосподарських підприємств є основною ланкою системи інженерно-технічного обслуговування виробництва і безпосередньо бере участь у виробництві та переробці сільськогосподарської продукції.

Фахівці інженерно-технічної служби відповідають за впровадження інноваційних процесів, комплексну механізацію та автоматизацію виробництва, а також ефективне використання машин, стан

ремонтно-експлуатаційної бази, готовність і збереження машинно-тракторного та автомобільного парків, енергосилового та іншого обладнання, організацію технічного обслуговування і ремонту, комплектування підприємств механізаторами і технічними фахівцями, підвищення їх кваліфікації, охорону праці та техніку безпеки, раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів та економне витрачання коштів на утримання машин і механізмів [4].

В агропромисловому комплексі діяльність інженерно-технічної служби здійснюється на трьох рівнях: безпосередньо в підприємствах, що виготовляють і частково переробляють сільськогосподарську продукцію, в спеціалізованих підприємствах районного рівня, які обслуговують сільське господарство, обласних органах управління сільським господарством. Ефективність діяльності інженерно-технічної служби в сільськогосподарських підприємствах багато в чому залежить від раціональної системи праці її фахівців [3].

У більшості сільськогосподарських підприємств інженерно-технічна служба залишається організаційно незавершеною і при оптимізації складу та чисельності її підрозділів, побудові організаційної структури та структури управління, впровадженні досконалих систем праці механізаторів, водіїв та ремонтних робітників, а також розробці напрямів підвищення ефективності праці сільських інженерів існує низка невирішених питань [1].

У результаті економічної оцінки ефективності роботи підрозділів інженерно-технічної служби необхідно відповісти на наступні питання:

- чи відповідає структура служби завданням, що стоять перед нею; чи дозволяє розмір і значущість структурних підрозділів керувати кожним з них окремо;
- чи є передумови для оперативного вирішення поточних питань у підрозділах служби;
- чи передбачається чітке розмежування обов'язків між інженерно-технічними працівниками.

Проектування структур є найбільш відповідальним і трудомістким розділом щодо формування інженерно-технічної служби, оскільки на цьому етапі визначається склад підрозділів і чисельність фахівців, встановлюється характер взаємин між ділянками (відділами) і посадовими особами.

При проектуванні організаційної структури (рис. 2) слід виходити з призначення служби, виділення і формулювання завдань кожному з її підрозділів, визначення їх функцій.

Оцінка ефективності удосконалення управління вимагає аналізу як загальногосподарської (збільшення обсягів виробництва валової і товарної продукції, скорочення витрат праці та зниження собівартості виробництва одиниці продукції, підвищення рентабельності), так і приватної ефективності, що стосується, наприклад, тільки інженерно-технічної служби. Сюди можна віднести такі показники, як річне і денне виготовлення на фізичний і еталонний фактор, економія ПММ і коштів на ремонт, коефіцієнти технічної готовності і використання машин, приріст обсягу механізованих робіт, витрата палива, електроенергії та запасних частин на одиницю виконаної роботи, рівень комплексної механізації робочих процесів та інші.

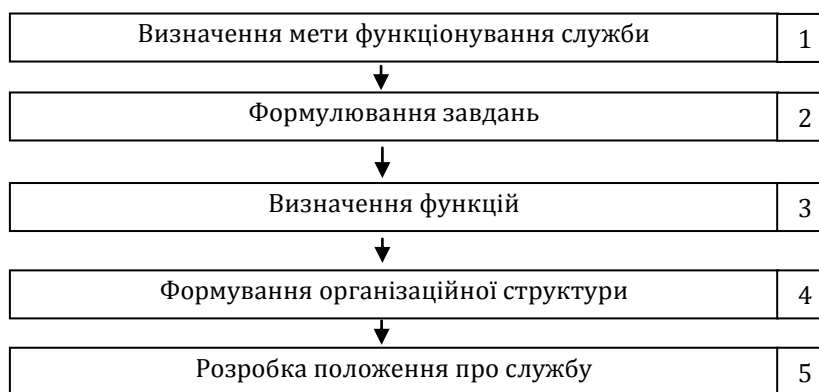

Рис. 2. Послідовність розробки організаційної структури інженерно-технічної служби

Організаційна структура визначає структуру управління інженерно-технічної служби, яка повинна забезпечувати єдиначальність, встановлення співпідпорядкованості між керівниками підрозділів і фахівцями, чітке розмежування їх обов'язків та усунення елементів дублювання в роботі, простоту і економічність управління.

Удосконалення інженерно-технічного обслуговування виробництва передбачає створення таких систем, форм, методів і структур, які сприяють найбільш повному виявленню резервів виробництва, підвищенню його ефективності, скороченню чисельності управлінського персоналу та витрат на його утримання.

При розробці структури управління інженерно-технічною службою необхідно дотримуватися таких вимог: вона повинна відповідати умовам і завданням конкретного сільськогосподарського підприємства, а також постійно коригуватися у зв'язку з безперервною зміною умов і завдань виробництва, тобто оперативно «підлаштовуватися» під них [2].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Відсутність на регіональному рівні єдиного органу, що координує діяльність інженерних підрозділів в аграрному секторі, є серйозним недоліком у формуванні системи управління інженерно-технічним обслуговуванням виробництва. Зроблені останніми роками спроби створення на районному та обласному рівнях різних інженерних формувань у вигляді кооперативів, агрофірм, асоціацій та центрів привели до перерозподілу функцій інженерів, техніків, механізаторів, водіїв та ремонтних робітників. Це погіршило забезпеченість сільськогосподарських підприємств технічними кадрами і порушило виробничі зв'язки з інженерно-технічними службами господарств, особливо тих, що не увійшли в ці формування. Необхідні різні варіанти організаційної структури інженерно-технічного обслуговування сільськогосподарського виробництва для різних рівнів, основні функції дилерського підприємства, багатопільового регіонального центру технічного сервісу. Реалізація комплексу заходів щодо удосконалення інженерно-технічного обслуговування виробництва сприятиме забезпеченню його відповідності тим вимогам, які висуваються в умовах освоєння інновацій у сільськогосподарському виробництві.

Список літератури

1. Державне регулювання економіки: підручник / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога. – К.: Атіка; Ельга-Н, 2000. – 592 с.
2. Джупина, Ю. І. Матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств України: значення, стан та перспективи розвитку / Ю. І. Джупина // Агроінком. – 2006. – №3/4. – С. 5 – 7.
3. Доповідь Кабінету Міністрів України про підсумки соціально-економічного розвитку України у 2006 р. – К., 2007. – 41 с.
4. Льошенко, В. О. Матеріально-технічне забезпечення аграрного сектору економіки / В. О. Льошенко // Ринкова трансформація економіки АПК / за ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнева. – К., 2002. – С. 422-424.
5. Мельник, Ю. Основні напрямки і завдання державної технічної політики в АПК / Ю. Мельник // Техніка АПК. – 2007. – №6. – С. 6–7.
6. Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки : постанова Кабінету Міністрів України // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 106 – 11 червня.
7. Соломко, Д. О. Розвиток аграрного сектору регіону на основі кластерного підходу / Д. О. Соломко // Економіка АПК. – 2008. – №3. – С. 60-66.
8. Статистичний щорічник Держкомстату України за 2005 р. – К.: Консультант, 2006 р. – 575 с.
9. Статистичний щорічник «Селянські (фермерські) господарства». – К.: Держкомстат України, 2010. – 272 с.
10. Топіха, І. Н. Економіка аграрних підприємств курс лекцій / І. Н. Топіха // Миколаїв: Видавничий відділ МДАУ, 2005. – 317 с.
11. Про заходи щодо прискорення розвитку аграрного ринку : указ Президента України // Голос України. – 2002. – 8 серпня.
12. Фролова, А. В. Моніторинг екологічної безпеки в системі управління забезпеченням економічної безпеки держави [Текст] / А. В. Фролова // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції: Збірник наукових праць. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2011 – С. 232- 233.
13. «Укразролізінг»: перші підсумки року» Прес-служба НАК «Укразролізінг»/ журнал для працівників агропромислового комплексу «Механізація сільського господарства» – №6 (35) – 2011. – С. 4.
14. Яковенко, В. П. Розвиток матеріально-технічної бази АПК / В. П. Яковенко // Вісник аграрної науки. – 2004. – №4. – С. 45-49.
15. Язлюк, Б. О. Економічний зміст інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств та напрямки її трансформації / Б. О. Язлюк // Наука молода. – Вип. 6. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – С. 47-51.

References

1. Mykhasiuk, I., Melnyk, A., Krupka, M., Zaloha, Z. (2000). Derzhavne rehuliuvannia ekonomiky. Kyiv: Atika; Elha-N.
2. Dzhupyna, Yu. I. (2006). Materialno-tekhnichna baza silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy: znachennia, stan ta perspektyvy rozvytku. Ahroinkom, 3/4, 5-7.

-
3. *Dopovid Kabinetu Ministriv Ukrainy pro pidsumky sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy u 2006 r. (2007).* Kyiv.
 4. *Loshenko, V. O. (2002). Materialno-tekhnichne zabezpechennia ahrarnoho sektoru ekonomiky. Rynkova transformatsiia ekonomiky APK, 422-424.*
 5. *Melnyk, Yu. (2007). Osnovni napriamky i zavdannia derzhavnoi tekhnichnoi polityky v APK. Tekhnika APK, 6, 6-7.*
 6. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy «Stvorennia v Ukraini innovatsiinoi infrastruktury» na 2009-2013 roky : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy. (2008). Uriadovyi kurier, 106.*
 7. *Solomko, D. O. (2008). Rozvytok ahrarnoho sektoru rehionu na osnovi klasternoho podkhodu. Ekonomika APK, 3, 60-66.*
 8. *Statystychnyi shchorichnyk Derzhkomstatu Ukrainy za 2005 r. (2006). Kyiv: Konsultant.*
 9. *Statystychnyi shchorichnyk «Selianski (fermerski) hospodarstva». (2010). Kyiv: Derzhkomstat Ukrainy.*
 10. *Topikha, I. N. (2005). Ekonomika ahrarnykh pidpriemstv kurs lektsii. Mykolaiv: Vydavnychi viddil MDAU.*
 11. *Pro zakhody shchodo pryskorennia rozvytku ahrarnoho rynku : ukaz Prezydenta Ukrainy (2002). Holos Ukrainy, 8 serpnia.*
 12. *Frolova, A. V. (2011). Monitorynh ekolohichnoi bezpeky v systemi upravlinnia zabezpechenniam ekonomichnoi bezpeky derzhavy. Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehioniv v konteksti mizhnarodnoi intehtatsii: Zbirnyk naukovykh prats. – Kherson: PP Vyshemyrskyi V.S, 232- 233.*
 13. *«Ukrahrolizynh»: pershi pidsumky roku» Pres-sluzhba NAK «Ukrahrolizynh» (2011). Zhurnal dlia pratsivnykiv ahropromyslovoho kompleksu «Mekhanizatsiia silskoho hospodarstva», 6 (35), 4.*
 14. *Yakovenko, V. P. (2004). Rozvytok materialno-tekhnichnoi bazy APK. Visnyk ahrarnoi nauky, 4, 45-49.*
 15. *Yazliuk, B. O. (2006). Ekonomichnyi zmist investytsiino-innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv ta napriamky yii transformatsii. Nauka moloda, 6, 47-51.*

Стаття надійшла до редакції 03.11.2014 р.